

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Europos stiklo pramonė kryžkelėje: pereinant prie žalesnės, energiją efektyviai vartojančios pramonės, taip stiprinant konkurencingumą ir išsaugant kokybiškas darbo vietas“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2022/C 105/04)

Pranešėjas **Aurel Laurentiu PLOSCEANU**

Bendrapranešėjis **Gerald KREUZER**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2021 3 25
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 32 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Pramonės permainų konsultacinė komisija (CCMI)
Priimta skyriuje	2021 9 29
Priimta plenarinėje sesijoje	2021 10 21
Plenarinės sesijos Nr.	564
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	142 / 1 / 3

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos stiklo pramonė yra inovatyvus, strateginiu požiūriu svarbus ir ES labai naudingas sektorius. Siekiant pereiti prie neutralaus poveikio klimatui žiedinės ekonomikos stiklo gaminiai yra nepakeičiami: jie naudojami pastatams renovuoti, transporto išskiriamam anglies dioksido kiekiui mažinti, atsinaujinančiajai elektros energijai bei tvariai pakuotei gaminti. Stiklas taip pat naudojamas ir vykdant skaitmeninę Europos pertvarką. Trumpai tariant, stiklas yra ateitis.

1.2. ES politikos formuotojams Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) siūlo tarp svarbiausių šio meto politinių prioritetų įtraukti stiklo pramonės sektorių ir visus jo subsektorius: pavyzdžiui, įtraukti jį į pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinį, žiedinės ekonomikos dokumentų rinkinį, Europos skaitmeninę darbotvarkę, strategiškai svarbių vertės grandinių darbotvarkę, ES tarptautinės prekybos politiką ir su ja susijusias priemones.

1.3. Investicijas skatinanti ir pastatų išmetamo anglies dioksido kiekį mažinanti ES strategija „Renovacijos banga“ stiklo pramonei suteiktų daug naujų verslo galimybių. Raginame ES ir nacionalinės politikos formuotojus siūlomus dabartinius tikslus bent palaikyti, o jei įmanoma, juos sustiprinti.

1.4. Siekiant, kad iš esmės energijai imlus stiklo gamybos procesas neišskirtų anglies dioksido, šiame sektoriuje būtina vykdyti energetikos pertvarką. Dėl išaugusių veiklos sąnaudų ir kapitalo reikalavimų tokia energinė pertvarka lems smarkų verslo sąnaudų augimą.

1.5. EESRK primygtinai rekomenduoja, kad ES politikos kryptimis būtų remiama stiklo pramonė ir taip būtų skatinama pertvarka, kai finansinė parama būtų teikiama šio sektoriaus kapitalo ir veiklos išlaidoms kompensuoti, būtų didinami atsinaujinančiosios energijos pajėgumai, energija būtų tiekama už prieinamą kainą ir būtų užtikrinama, kad stiklo pramonė nepatirtų nesąžiningos konkurencijos, kylančios iš tų šalių, kurios yra už ES rinkos ribų.

1.6. EESRK remia visą ES politiką bei nacionalinius ekonomikos gaivinimo planus, padedančius pereiti prie išmanių ir poveikiu klimatui neutralių automobilių naudojimo bei smarkiai išplėsti viešojo transporto sistemas. Pažangiųjų technologijų stiklui taip pat tenka svarbus vaidmuo.

1.7. EESRK primygtinai rekomenduoja, kad, atsižvelgiant į inertines stiklo savybes, neišsemiamas rūšiavimo ir daugkartinio panaudojimo galimybes, ES jį klasifikuotų kaip ilgalaikio naudojimo medžiagą.

1.8. Siekiant sumažinti priklausomybę nuo importuojamo iškastinio kuro, pirminių žaliavų gavybą ir išteklių eikvojimą, EESRK reikalauja, kad netiesinės medžiagos būtų pakeistos žiedinei ekonomikai, daugkartiniam naudojimui ir perdirbimui tinkamu stiklu. Komitetas siūlo, kad ES pripažintų, jog kuriant tvarios pakuotės sistemas, stiklas turi daug pranašumų.

1.9. EESRK primygtinai rekomenduoja žiedinės ekonomikos principus įdiegti plačiau, kartu teikiant viešąją ir privačią finansinę paramą bei įgyvendinant tokias partnerystes, kaip iniciatyva *Close the Glass Loop*, taip skatinant įsisavinti stiklo rūšiavimo praktikas. Tai Europai sudarys galimybę išvengti stiklo atliekų, sumažinti suvartojamos energijos ir išmetamo anglies dioksido kiekį bei sukurti naujų darbo vietų stiklo perdirbimo sektoriuje.

1.10. EESRK ragina ES pripažinti, kad žaliosios energijos gamybai stiklas yra nepakeičiamas. Stiklas yra ne tik būtina fotovoltinių saulės baterijų plokščių, bet ir svarbi vėjo jėgainių sudedamoji dalis. Jis taip pat naudojamas gaminant žaliąją elektros energiją kitais būdais. Siekiant Europoje atnaujinti fotovoltinių elementų gamybą ir užtikrinti kitų strategiškai svarbių stiklo gaminių gamybą bei įtvirtinti tas jų vertės kūrimo grandines, kurioms jie priklauso (pavyzdžiui, transporto gamintojams skirtų priekinių stiklų vertės grandinė), EESRK ragina Europos Komisiją ir Parlamentą kurti naują ES politiką, susijusią su klimato tikslais bei strategiškai svarbiomis vertės grandinėmis.

1.11. Siekiant parengti naujų jauno amžiaus šio sektoriaus darbuotojų, kurie galėtų pakeisti senėjančią darbo jėgą ir turėtų reikiamų žinių bei sugebėjimų bei padėtų esamiems darbuotojams neatsilikti nuo pereinamųjų pramonės pokyčių bei naujovių, EESRK ragina remti investicijas švietimo ir mokymo srityje.

1.12. EESRK ragina ES apsaugoti savo stiklo pramonę nuo anglies dioksido nutekėjimo rizikos. Dėl didėjančių klimato kaitos užmojų ir augančių anglies dioksido sąnaudų reikia stiprinti apsaugą nuo anglies dioksido nutekėjimo, o ne ją silpninti. Stiklo gaminių konkurencingumas eksporto rinkose ir pačioje ES gali būti iš dalies užtikrintas imantis veiksmingų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos (ATLPS) priemonių, nukreiptų prieš anglies dioksido nutekėjimą. Šią sistemą reikia išlaikyti, siekiant paremti pramonę, kuri yra pertvarkoma taip, kad atitiktų ES poveikio klimatui neutralumo tikslą. Pasienio anglies dioksido korekcinio mechanizmo (PADKM) bei ES taksonomijos paketo įdiegimo procesas turi būti nuodugniai apsvaistytas. Komitetas prašo, kad į PADKM būtų įtrauktas eksportui skirtas sprendimas ir kad anglies dioksido nutekėjimo priemonės būtų sustiprintos papildant PADKM visapusiškais lyginamaisiais kriterijais grindžiamais nemokamais apyvartiniais taršos leidimais bent iki 2030 m., laikantis PPO taisyklių.

1.13. Ekologiška ir skaitmeninė Europos, o ypač jos stiklo pramonės, pertvarka turi būti teisinga. Norėdamas šiai pertvarkai užtikrinti kuo didesnę palaikymą, EESRK ragina į šį procesą įtraukti ir darbuotojus. Taigi, ES teisės aktais turėtų būti remiamas socialinis dialogas visais lygmenimis.

1.14. Siekiant kontroliuoti stiklo pramonės vystymąsi išmetamo anglies dioksido mažinimo, gamybos ir kitų reikšmingų kintamųjų atžvilgiu, EESRK pritarė, jei šiam sektoriui būtų skiriama tikslingesnė parama bei kiekvienoje valstybėje narėje būtų vykdoma jo visumos ir subsektorių analizė.

2. Bendras stiklo pramonės sektoriaus aprašymas

2.1. Gamyba

Glass Alliance Europe duomenimis, 2020 m. ES stiklo gamyba sudarė 36,8 mln. tonų. ES yra viena didžiausių stiklo gamintojų pasaulyje. Stiklo gamybą sudaro penki subsektoriai:

- a) 60,4 % – stiklo tara
- b) 29,2 % – plokščiasis stiklas
- c) 3,2 % – namų apyvokos stiklo gaminiai
- d) 5,3 % – stiklo pluoštas (armatūra ir izoliacija)
- e) 2,1 % – specialusis stiklas

2.2. Užimtumas

27 ES valstybėse narėse stiklo pramonės sektoriuje 2018 m. vidutiniškai dirbo 290 tūkst. darbuotojų⁽¹⁾. Šis skaičius apima stiklo gamybos, rūšiavimo ir perdirbimo sritis, kadangi kai kurių sektorių, visų pirma, plokščiojo stiklo, vertės kūrimo grandinės yra itin sudėtingos. Stiklo apdirbimo sektoriuje taip pat yra nemažai MVĮ.

⁽¹⁾ Šaltinis: Eurostatas ir FERVER

2.3. Sveikata ir sauga

2.3.1. Europos stiklo pramonė siūlo kokybiškas darbo vietas įvairaus profilio darbuotojams: nuo nekvalifikuoto darbininko iki aukšto lygio inžinieriaus.

2.3.2. Nekvalifikuoto stiklo pramonės darbininko darbas gali būti fiziškai sunkus, o kartais vis dar būna pavojingas. Norint diegti saugos ir sveikatos srities priemones, reikia investicijų, o investavus, dažnai padidėja darbo našumas. Profesinių ligų prevencijos priemonės yra nuolat tobulinamos, taip, pavyzdžiui, vyksta silikozės prevencijos srityje vystant Europos kvarco naudotojų tinklo (NEPSI) socialinių partnerių dialogą įkvepiamo kristalinio kvarco klausimais. Saugos ir prevencijos kultūra padėjo pagerinti šio sektoriaus darbo vietų kokybę.

2.4. Amžius, išsilavinimas ir profesinis mokymas

Vakarų Europoje, kitaip nei Vidurio ir Rytų Europoje, daugiausia dirba vyresnio amžiaus (50 m. ir vyresni), labai patyrę darbuotojai. Pritraukti naujus ir jaunesnio amžiaus darbuotojus tampa vis sunkiau. Kad būtų galima pakeisti vyresnio amžiaus, patyrusius darbininkus, reikia vykdyti naujų darbuotojų mokymą bei esamiems darbuotojams suteikti galimybę neatsilikti nuo pramonės naujovių ir pokyčių.

2.5. Stiklo pramonė yra labai inovatyvus sektorius

2.5.1. Dabartinės sveikatos ir gerovės tendencijos atveria naujas galimybes bei rinkas tvariai, nekenksmingai, daugkartiniam naudojimui ir neribotam perdirbimui tinkamai uždaro ciklo stiklo pakuotei gaminti. Stiklo pramonės sektoriuje kuriamos pramoninio dizaino naujovės ir „perversminiai“ būdai, kuriais mažinamas gamyboje išmetamo anglies dioksido kiekis ir tai signalizuoja apie pamatinę stiklo gamybos pertvarką.

2.5.2. Siekiant didesnio saugumo, geresnių izoliacijos bei duomenų perdavimo savybių, statybų ir automobilių gamybos sektoriams gaminamas stiklas tampa vis sudėtingesnis dėl į gamybą integruojamų folijų, dujų, dangos sluoksnių, kamerų, radarų bei kitų medžiagų. Norint efektyviai gaminti atsinaujinančiąją elektros energiją, fotovoltinius elementus galima integruoti į automobilių priekinį stiklą arba panoraminius stogus.

2.5.3. Pažangiųjų technologijų stiklo gaminiai taip pat naudojami kosmoso ir gynybos sektoriuose. Stiklo ir sudėtiniai gaminiai naudojami erdvėlaivių ir palydovų dangos sluoksniams, elektronikai, jutikliams, ekranams ir kt. gaminti. Taigi stiklo pramonė yra ne tik naujoviškas pažangiųjų technologijų sektorius, tačiau ir strategiškai itin svarbi sritis.

2.6. COVID-19 poveikis

Nuo pandemijos pradžios visos pagrindinių sektorių rinkos patyrė ekonominę sąstingį, todėl kai kurių svarbių stiklo sektorių (plokščiojo stiklo, namų apyvokos stiklo gaminių, stiklo pluošto) gamyba sumažėjo, o šie sektoriai atsigauna lėtai. Priklausomai nuo subsektoriaus, 2020 m. gamybos sumažėjimas sudarė 1–14 % 2020 m. ES plokščiojo stiklo sektoriaus rinka, kuri stiklą daugiausiai tiekia statybos ir automobilių pramonei, susitraukė daugiau nei 10 % Nors statybų sektorius atsigavo greičiau, nei buvo tikėtasi, automobilių stiklo rinka iki šiol patiria didelį ekonominį sąstingį.

3. Stiklo pramonės indėlis siekiant poveikio klimatui neutralumo, kuriant žiedinę ekonomiką, gerovę ir įgyvendinant skaitmeninę darbotvarkę

3.1. Poveikio klimatui neutralumas

3.1.1. „Renovacijos banga“

3.1.1.1. ES „Renovacijos bangos“ strategijoje, kuria siekiama smarkiai sumažinti suvartojamos energijos ir iš pastatų išmetamo anglies dioksido kiekį, stiklo gaminiai atlieka esminį vaidmenį. Siekiant gerai apšiltinti pastatus, jų langai turi būti gaminami iš aukščiausius pastatų energinio naudingumo standartus atitinkančių stiklų. Tai reikšmingai sumažintų išmetamų anglies dioksido dujų kiekį, kadangi, pradėjus naudoti gerai apšiltintus stiklus, iki 2050 m. iš pastatų išmetamo anglies dioksido kiekį būtų galima sumažinti 37,4 %⁽²⁾ Stiklo vata, putstiklis ir kiti izoliaciniai stiklo pluošto gaminiai taip pat labai svarbūs, norint pasiekti optimalią šiluminę pastatų izoliaciją.

(²) Šaltinis: 2019 m. Nyderlandų taikomųjų mokslinių tyrimų organizacijos (TNO) ataskaita: Stiklinimo galimybės: taupoma energija ir mažesnis išmetamo anglies dioksido kiekis – „Glass for Europe“.

3.1.1.2. ES „Renovacijos banga“ gali suteikti daug galimybių verslui. Langus pradėjus keisti dvigubai greičiau, būtų skatinamos investicijos, o plokščiojo stiklo rinka galėtų išaugti daugiau nei 60 %

3.1.2. Žaliosios energijos gamyba

3.1.2.1. Gaminant žaliąją energiją, stiklas atlieka nepakeičiamą vaidmenį. Stiklas yra esminė fotovoltinių saulės baterijų plokščių sudedamoji dalis. Kad vėjo jėgainės būtų lengvos ir tvirtos, jų gamyboje naudojamas stiklo pluoštas. Specialus veidrodinis stiklas, fokusuojantis šviesą į su generatoriumi sujungtą centrinį elementą, taip pat gali gaminti žaliąją elektros energiją.

3.1.2.2. Staigus Europos fotovoltinių plokščių gamybos pramonės suklestėjimas ir jos vėlesnis nuosmukis, kurį lėmė nesąžininga Kinijos bendrovių konkurencija, gali būti pavyzdžiu, kaip tarptautinės konkurencijos aplinkoje buvo netinkamai naudojamos žaliosios energijos teikiamomis galimybėmis. Vykdam naują, su klimato srities tikslais bei strategiškai svarbiomis vertės grandinėmis susijusią ES politiką, turėtų būti siekiama atnaujinti fotovoltinių elementų gamybą Europoje.

3.1.3. Vežimas

3.1.3.1. Riedmenų gamintojams stiklo pramonės sektorius tiekia daug gaminių. Dėl COVID-19 krizės kai kurios viešojo transporto įmonės pristabdė arba visai atšaukė nemažai didelio masto užsakymų, o kelios gamyklos ateityje gali būti visiškai uždarytos ir dėl to galėtų padidėti importas. Laiku pateikti nacionaliniai ekonomikos gaivinimo planai galėtų veiksmingai paskatinti gamybą Europoje.

3.1.3.2. Nors automobilių pramonė patyrė krizę dar prieš prasidedant COVID-19 pandemijai, tikėtina, kad pažangesnių, lengvų ir gerai izoliuojančių stiklo gaminių paklausa didės. Pradėjus naudoti savivaldžius automobilius, išaugs sudėtingesnių, specializuotų stiklo gaminių paklausa. Jie bus naudojami ekranams, valdymo pultams, papildytosios realybės įrenginiams ir kt. gaminti.

3.1.4. Tvari pakuotė

Stiklo gamintojai aprūpina Europos maisto ir gėrimų, kosmetikos bei farmacijos (pvz., gaminant COVID-19 vakciną) gamybos sektorius nekenksminga, tvaria inertiška pakuote. Stiklo sektorius pirmąją įgyvendinant įvairias naujoves ekologinio projektavimo, priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo ir efektyvaus energijos vartojimo procesų srityse, taip siekiant, kad būtų pertvarkyti esami stiklo gamybos būdai. Kasmet ne mažiau kaip 10 % gamybos sąnaudų skiriama priklausomybei nuo iškastinio kuro mažinti, energijos vartojimo efektyvumui didinti bei įrangai atnaujinti. Vykdam naujausią stiklo pakuočių projektą „Furnace for the Future“⁽³⁾, pagal kurį teikiama paraiška ATLPS inovacijų fondo lėšoms gauti, teršalų kiekis bus sumažintas 60 % Tai viena iš kelių iniciatyvų, palaikančių šio sektoriaus siekį tiekti neutralaus poveikio klimatui stiklo pakuotes. Tokios iniciatyvos atvers dideles galimybes pertvarkyti sektorių ir gaminti daugiau stiklo pakuočių, pasižyminčių mažu anglies dioksido kiekiu.

3.2. Žiedinė ekonomika: stiklas kaip idealus žiedinis gaminy

3.2.1. Stiklas yra ilgalaikio naudojimo, inertiška medžiaga, tinkama daugkartiniam panaudojimui bei neribotam perdirbimui, kadangi ši medžiaga, ją perdirbant, nepraranda gerųjų savybių.

3.2.2. Stiklas tampa aplinką tausojančia alternatyva daugeliui plastiko gaminių, pirmąją siekiant efektyviai perdirbti atliekas ir visiškai tinka daugkartiniam naudojimui, užtikrinančiam žiedinės ekonomikos sistemos gyvavimą. Tai vienintelė pakuotės rūšis, kurią gaminant nenaudojamas plastiko sluoksnis ar įdėklas, ji visada išlieka nekenksminga bei tinkama maisto produktams pakuoti, nepriklausomai nuo to, kiek kartų buvo perdirbta. Tai vienintelė pakuotės rūšis, turinti šias savybes. Stiklas yra viena labiausiai perdirbamų pakuotės medžiagų: perdirbimui surenkama 76 % viso rinkoje esančio stiklo. Naudojant perdirbtą stiklą, sumažinami tiek sunaudojamos energijos, tiek išmetamo anglies dioksido kiekiai. Reikėtų ir toliau remti ES masto paskatas, kuriomis suinteresuotosios šalys visoje vertės grandinėje, įskaitant vartotojus, būtų skatinamos daugiau ir geriau perdirbti.

3.2.3. Perdirbtas stiklas sudaro 26 % statybinio stiklo sektoriaus žaliavų⁽⁴⁾. Stiklo perdirbimo mastą galima padidinti surenkant, rūšiuojant ir valant daugiau senų langų bei fasadų stiklo.

⁽³⁾ Furnace for the Future: <https://feve.org/about-glass/furnace-for-the-future/>

⁽⁴⁾ „Glass for Europe“ – 2050: Plokščiasis stiklas poveikiu klimatui neutralioje Europoje – 2019 m. <https://glassforeurope.com/wp-content/uploads/2020/01/flat-glass-climate-neutral-europe.pdf>

3.2.4. Pasibaigus pirmosios kartos fotovoltinių elementų eksploatavimo laikui, bus galima atnaujinti pramonės politiką saulės energijos srityje ir, efektyviau perdirbant brangaus stiklo medžiagas, išsaugoti jas Europoje. Aiški ES vizija ir politika turėtų paremti šią galimybę.

3.3. *Gerovė*

3.3.1. Stiklas mus supa visur. Šiais laikais gyventi be jo būtų neįmanoma. Stiklo sektorius taip pat yra viena seniausių pramonės šakų ir turi galias istorines šaknis Europoje dekoratyvinio stiklo, meno ir kultūros srityse. Ši ilga tradicija suformavo stiklo gamybos įgūdžius, praktiką ir meną Europoje.

3.3.2. Mūsų laikais stiklo gamyba sudaro reikiamas sąlygas medicinos technologijoms, biotechnologijoms ir gyvybės mokslų inžinerijai vystyti. Stiklas taip pat apsaugo nuo rentgeno (radiologinės) ir gama spindulių (branduolinės) spinduliuotės. Interjero dizainui naudojamas stiklas bei stikliniai baldai, pavyzdžiui, veidrodžiai, pertvaros, baliustrados, stalai, lentynos ir stiklo šviestuvai, patobulina gyvenamąsias ir darbo erdves.

3.3.3. Stiklas išlaiko maisto ir gėrimų kokybę bei tinkamumą vartoti. Stikliniai indai naudojami kaip aukštos klasės stalo serviravimo ar kaip *art de vivre* reikmenys. Per stiklinius langus natūrali šviesa patenka į namus ir biurus. Stiklas naudojamas namų ir biuro prietaisuose bei elektronikos gaminiuose, pavyzdžiui, orkaičių durelėse, kaitlentėse, televizorių ir kompiuterių ekranuose bei išmaniuosiuose telefonuose.

3.4. *Skaitmeninė Europa*

Europos gamybos vietose jau gaminamas pats ploniausias stiklas, naudojamas ekrano įrenginiams, išmaniesiems telefonams, planšetiniams kompiuteriams ir kitiems (jutikliniams) ekranams gaminti. Stiklo pluošto optiniai laidai ir kabeliai leidžia duomenis perduoti dideliais kiekiais ir net tarp skirtingų žemynų bei sudaro elektroninių įrenginių ir mikroschemų mikrojungtis.

4. **Stiklo pramonė kaip energijai imlus sektorius**

4.1. Naujos stiklo krosnys yra kasmet palaipsniui perstatomos arba pritaikomos naudojant naujoviškas, mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančias, energiją taupančias technologijas. Pasitelkdama atliekinės šilumos panaudojimo, organinio Renkino ciklo technologijas, didindama stiklo duženų naudojimą ir pasitelkdama kitas simbiotines technologijas, ši pramonės šaka ir toliau mažina suvartojamos energijos kiekį. Stiklo gamyklose įdiegtos naujos energijos valdymo sistemos ir technologijos didina energijos vartojimo efektyvumą.

4.2. Energijos kiekiai, kurie suvartojami stiklo sektoriuje, sparčiai mažinami jau beveik šimtą metų, o dabar pasiekė savo termodinaminę ribą.

4.3. Kadangi išmetamas anglies dioksido kiekis stiklo gamybos sektoriuje tiesiogiai susijęs su sunaudojama energija, mažinant išmetamo anglies dioksido kiekį, auga ir energijos vartojimo efektyvumas. Šios teigiamos tendencijos itin sumažino išmetamo anglies dioksido kiekį. Pavyzdžiui, nuo 1960 m. iki 2010 m. Prancūzijos stiklo pramonė, nors gana sudėtinga ir daugialypė, išmetamo anglies dioksido kiekį sumažino 70 %

4.4. Kad būtų galima stebėti stiklo pramonės pažangą, palyginti su kitais energijai imliais sektoriais, visam sektoriui, jo subsektoriams bei kiekvienai valstybei narei skiriama parama turi būti kryptingesnė.

4.5. *Būdai pasiekti neutralų anglies dioksido poveikį klimatui*

4.5.1. Stiklo gamybos sektorius beveik pasiekė savo termodinaminę ribą, o tai reiškia, kad taikant dabartinius metodus ir deginant gamtines dujas, reikšmingai sumažinti išmetamo anglies dioksido kiekio nebeįmanoma. Būtina vykdyti energetikos pertvarką ir skatinti potencialo tam turinčių stiklo gamybos sričių žiedišumą.

4.5.2. *Žalioji elektros energija*

Kita daug žadanti priemonė, kuri gali sumažinti stiklo gamybos priklausomybę nuo iškastinio kuro – tai elektrifikacija. Šiuo metu kuriamas demonstracinis „Furnace for the Future“ projektas. Tai būtų pirmoji didelės talpos hibridinė elektrinė stiklo pakuočių lydymo krosnis pasaulyje. Stiklo pakuočių ir namų apyvokos stiklo gaminių subsektoriuose jau veikia nedidelės talpos elektrinės krosnys. Kaip ir vandenilio krosnių atveju, šioje srityje reikia vystyti žaliosios elektros energijos gamybos našumą.

4.5.3. Žalioji vandenilis

Vandenilis yra daug žadanti alternatyva gamtinėms dujoms. Stiklo gamybos sektoriuje jau tiriamos galimybės naudoti vandenilio krosnis. Laikotarpis, kol konkurencingoje aplinkoje pradės veikti pirmoji vandeniliu varoma stiklo krosnis, o vandenilio gamybos ir transportavimo pajėgumai taps pakankami, užtruks dar kelerius metus.

4.5.4. Žiedžiškumas

Lydant stiklą gamtinių dujų krosnyse, iki 80 % anglies dioksido yra išmetama deginant gamtines dujas, o 20 % – iš neapdorotų žaliavų. Neapdorotų žaliavų poreikio nebelieka jas pakeitus perdirbto stiklo (stiklo duženų) medžiagomis, taip taupoma energija, mažinamos atliekos bei išmetamo anglies dioksido kiekis. Tai yra galimybė „close the glass loop“ („uždaryti stiklo ciklą“) ⁽⁵⁾ ir pasiekti, kad po vartojimo būtų perdirbama dar daugiau stiklo. Siekiant padidinti surinkamo stiklo kiekius, tiek statybų, tiek automobilių stiklo subsektoriuose išbandoma ne viena stiklo surinkimo iniciatyva ir modelis. Prieš pradėdant griauti pastatus, pirmiausia reikėtų pašalinti langus ir stiklinius fasadus; reikėtų nustatyti konkrečiai medžiagai būdingą surinkimo tikslą, kuris papildytų bendrą statybos ir griovimo atliekų surinkimo tikslą, nes šis tikslas netinkamas lengvoms medžiagoms, pavyzdžiui, stiklui. Siekiant užtikrinti aukštą stiklo atliekų kokybę, būtinos atskiros surinkimo sistemos. Tik taip galima pasiekti, kad gamyboje būtų naudojama daug perdirbto stiklo.

4.5.5. Kliūtys ir iššūkiai

Energetikos pertvarka lems išaugusias veiklos sąnaudas (OPEX) bei kapitalo išlaidas (CAPEX). Kad ši pertvarka galėtų įvykti, ES politika turi remti investicijas pramonei bei užtikrinti, kad ši pramonės šaka nesušalintų su nesąžininga konkurencija iš valstybių, esančių už ES rinkos ribų. Be to, veiksmų imtis reikia dabar, kadangi krosnių eksploatavimo laikas trunka apie 10–15 metų (kalbant apie stiklo pakuočių krosnis) arba 15–20 metų (kalbant apie plokščiojo stiklo krosnis). Tai reiškia, kad iki lemtingų 2050-ųjų liko vos dvi stiklo lydimos krosnių kartos.

5. Stiklo pramonė ES politikoje

5.1. Žalioji ekonomika: žalioji kursas, ES „Renovacijos banga“, atsinaujinančiųjų išteklių energijos skatinimas, tvaraus transporto politika bei žiedinės ekonomikos iniciatyvos turėtų tapti veiksmingais postūmiais mažai anglies dioksido išskiriančio stiklo gamybai vystyti.

5.2. Nauji energijos šaltiniai: palaikyti ir vystyti atsinaujinančiosios energijos pajėgumus žaliajai elektros energijai ir žaliajam vandeniliui gaminti, bei užtikrinti biodujų prieinamumą. Derinant energijos rūšis, skatinti vėjo ir saulės energijos naudojimą.

5.3. Moksliniai tyrimai ir plėtra: siekiant sumažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro bei toliau plėtoti energiją taupančias krosnis, didinti viešąją paramą ir finansavimą tokiems mokslinių tyrimų ir plėtros bei demonstraciniams projektams ⁽⁶⁾, kaip ATLPS inovacijų fondas. Pirmajame kvietime teikti paraišką fondui pateikta labai daug paraiškų, taip pat tikimasi, kad taip atsitiks ir paskelbus vėlesnius kvietimus teikti paraišką.

5.4. Paklausos rinkoje skatinimas: kad būtų užtikrinta investicijų grąža, susijusi su mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančios gamybos investicijomis, reikia diegti mechanizmus, kurie skatintų mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančių stiklo gaminių įsisavinimą rinkoje. Siekiant linijinę ekonomiką pakeisti žiedinės ekonomikos sistemomis, mažmeninės prekybos sektoriuje, namuose, maitinimo įstaigų sektoriuje ir greitojo maisto restoranuose naudojamus plastiko gaminius reikia pakeisti tvaraus stiklo alternatyvomis.

5.5. „Renovacijos banga“: siekiant skatinti efektyvų energijos vartojimą bei atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimą statybos ir transporto sektoriuose, reikia palaikyti „Renovacijos bangos“ priemones, skatinančias naudoti gaminius, kurių gamyboje išskiriama mažiau anglies dioksido. Siekiant paskatinti visuomeninių pastatų renovaciją bei vykdyti plataus užmojo energijos taupymo išpareigojimus, padidinti siektiną efektyvaus energijos vartojimo tikslą ir padaryti jį privalomą ES lygmeniu. Pasitelkiant įvairias priemones, įskaitant ir Naująjį socialinį klimato fondą, didinti pastatų renovacijai skiriamas lėšas.

5.6. Tvarus transportas: palaikyti transporto sistemos pertvarką, pereinant prie išmaniųjų ir poveikiu klimatui neutralių automobilių bei vystant viešojo transporto sistemas. Šioje srityje svarbus vaidmuo tenka aukštųjų technologijų stiklui.

⁽⁵⁾ Close the Glass Loop: <https://closetheglassloop.eu/>

⁽⁶⁾ Stiklo pramonė turi kelias priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo strategijas, pavyzdžiui, perėjimą prie atsinaujinančiųjų energijos išteklių, energijos vartojimo efektyvumo priemones, mažo anglies dioksido kiekio žaliavas, perdirbto stiklo naudojimą, transportą ir logistiką.

5.7. Tvari pakuotė: siekiant sumažinti priklausomybę nuo importuojamo iškastinio kuro, pirminių žaliavų gavybą ir išteklių eikvojimą, netiesines medžiagas pakeisti žiedinei ekonomikai, daugkartiniam naudojimui ir perdirbimui tinkamu stiklu.

5.8. Žiedišrumas: siekiant maksimaliai padidinti po vartojimo likusio, į naujus stiklo gaminius uždaramame cikle perdirbto stiklo kiekį ir kokybę, stiprinti rūšiuojamojo surinkimo ir perdirbimo infrastruktūrą, vystyti technologijas ir didinti pajėgumus. Skatinti viešojo ir privataus sektoriaus pridėtinės vertės grandinių partnerius bendradarbiauti (pavyzdžiui, kaip „Close the Glass Loop“ stiklo pakuočių platformoje ⁽⁷⁾).

5.8.1. Kad būtų galima panaudoti eksploatavimui nebetinkamą statybinį stiklą, visų pirma reikia įdėti pastangų statybos sektoriaus veikloje, įskaitant griovimo atliekų sritį.

5.8.2. Įrodyta, kad didelis stiklinių talpų pakartotinio naudojimo ir didelis stiklo pakuočių perdirbimo lygis padeda mažinti pakuočių sistemų poveikį aplinkai ir didinti išteklių naudojimo efektyvumą. Kad būtų pasiektas aukštas pakartotinio naudojimo ir perdirbimo lygis, greta didesnės gamintojo atsakomybės sistemų, skirtų vienkartinį stiklinių pakuočių perdirbimui, pramonė įdiegė savanoriškas užstato už daugkartines pakuotes sistemas, o kai kurios Europos ekonominės erdvės (EEE) valstybės narės – privalomas užstato už vienkartinės gėrimų pakuotes grąžinimo sistemas. Nors laikoma, kad privalomo užstato grąžinimo sistemos yra veiksmingos šiukšlinimo prevencijos ir aukšto perdirbimo lygio užtikrinimo priemonės, EESRK mano, kad užstato už vienkartinės stiklines gėrimų pakuotes grąžinimo sistemų taikymas kitoms stiklo pakuotėms (ne tik gėrimų pakuotėms) yra nesuderinamas su gerai veikiančiomis didesnės gamintojo atsakomybės sistemomis, kurios yra pasiteisinusi ir perdirbimui tinkama surinkimo sistema ir kuriose pasiektas labai aukštas perdirbimo lygis.

5.8.3. Vienkartinio naudojimo stiklo pakuočių klausimu reikia diegti didesnės gamintojo atsakomybės sistemas, leidžiančias surinkti stiklą dideliais kiekiais. Ekonominiu ir poveikio aplinkai požiūriu jos yra gerokai veiksmingesnės už vienkartinį pakuočių užstato grąžinimo sistemas.

5.9. Skaitmenizacija: atsižvelgiant į visus pirmiau išvardytus iššūkius ir savitas įvairių stiklo pramonės subsektorių savybes, pasitelkiant veiksmingą ES pramonės politiką ir vystant ekosistemas, remti tas pramonės šakas ir darbuotojus, kurie sudaro sąlygas skaitmeninės Europos plėtrai, gamindami šviesolaidžius, jutiklinius ekranus, ekrano įrenginius bei jutiklius.

5.10. Konkurencingumo Europos rinkoje užtikrinimas

5.10.1. Stiklo gamybos sektoriaus energijos pertvarkai prireiks laiko, o pereinamoju laikotarpiu labai aukštos ir augančios stiklo sektoriaus energijos sąnaudos, kurios šiuo metu sudaro apie 25–30 % visų stiklo gamybos sąnaudų, priklausomai nuo gaminio rūšies ir kainų svyravimo, sukuria ypatingai sudėtingą situaciją.

5.10.2. Valstybės pagalba

Visiems stiklo pramonės subsektoriams turėtų būti taikomos kapitalo išlaidoms (CAPEX) ir veiklos sąnaudoms (OPEX) skirtos paramos priemonės, kaip antai, be kita ko, modernizavimo fondas, ES struktūriniai fondai ir ATLPS inovacijų fondas. Stiklo pramonei neturėtų būti taikoma Energijos mokesčių direktyva, tačiau turėtų būti taikoma bendroji elektros energijos kompensacijos išimtis. Taip pat jai turėtų būti suteikta galimybė pasinaudoti sandoriais dėl anglies dioksido kainų skirtumo, kad jie galėtų investuoti į mažai anglies dioksido išmetančių gamybos procesus. Ypač svarbu, kad į klimato kaitai skirtos valstybės pagalbos sąrašą būtų įtrauktas specialusis stiklas.

5.10.3. Konkurencingumas pasaulyje

5.10.3.1. Būtina nedelsiant imtis veiksmingų prekybos politikos priemonių, siekiant kovoti su trečiųjų šalių vykdoma nesąžininga prekybos praktika.

5.10.3.2. Dėl iš Azijos importuojamo subsidijuoto bei dempingo kaina parduodamo stiklo pluošto ištisinių gijų pluošto sektorius patyrė sunkumų. Reikia nedelsiant imtis priemonių, nukreiptų prieš muitų vengimą (pavyzdžiui, kalbant apie produkciją, importuojamą iš Egipto ir Bahreino).

⁽⁷⁾ Close the Glass Loop www.closestheglassloop.eu

5.10.3.3. Automobilių gamybos sektoriui priekinius stiklus tiekiantis stiklo sektorius taip pat susiduria su aršia gamintojų iš Kinijos konkurencija. Žemesni aplinkosaugos ir išmetamų anglies dioksido kiekio standartai, mažesnis darbo užmokestis bei prastesnės darbo sąlygos sudaro prielaidas nesąžiningai konkurencijai atsirasti ir dėl to Europos automobilių surinkimo gamykloms gali tekti didinti importą iš Tolimųjų Rytų, o dėl to padidėtų pasaulyje išmetamo anglies dioksido kiekis.

5.10.3.4. Europa pagamina daugiausia stiklo pakuočių pasaulyje. Šis sektorius stiklo pakuotėmis aprūpina didžiausią ES – maisto ir gėrimų – sektorių. Stiklas taip pat svarbus gaminių, kurių pakavimui jis yra arba gali būti naudojamas, išorės prekybai, kurios vertė siekia apie 250 mlrd. eurų. Taip stiklo pramonė ES uždirba daugiau papildomų eksporto pajamų nei plastiko dervos ir granuliu, organinių cheminių medžiagų bei orlaivių gamyba.

5.11. Teisingos pertvarkos užtikrinimas

Siekiant užtikrinti, kad darbuotojai galėtų prisitaikyti prie diegiamų naujų technologijų ir procesų bei siekiant geresnių darbo vietos garantijų tiek pačiame stiklo sektoriuje, tiek platesnėje darbo rinkoje, reikia skatinti ir remti profesinį mokymą bei mokymosi visą gyvenimą programas. Į pertvarkos procesą turėtų būti įtraukti ir darbuotojai, todėl ES teisės aktais turėtų būti remiamas socialinis dialogas visais lygmenimis.

5.12. Teisėkūros stabilumas ir saugumas

5.12.1. Anglies dioksido nutekėjimas: siekiant paremti dėl ES poveikio klimatui neutralumo tikslų pertvarkomą pramonę ir sukurti ir išlaikyti vienodas veiklos sąlygas Europos ir tarptautiniu lygiu, reikia taikyti anglies dioksido nutekėjimui skirtas ATLPS priemones.

5.12.2. PADKM: EESRK pritaria atsargiam pasienio anglies dioksido korekcinio mechanizmo įvedimui, laikantis PPO taisyklių. Tačiau į jį taip pat turi būti įtrauktas eksporto sprendimas ir jis turėtų papildyti nemokamų leidimų paskirstymą remiantis visais lyginamaisiais rodikliais bent iki 2030 m., kad įmonės galėtų sutelkti dėmesį į investicijas į mažo anglies dioksido kiekio technologijas ir būtų galima įvertinti PADKM veiksmingumą.

5.12.3. Taksonomija: Komitetas palankiai vertina tai, kas jau padaryta įgyvendinant ES taksonomijos paketą, kuriuo siekiama privatų finansavimą nukreipti į tvarios veiklos sritį, tačiau mano, kad reikėtų atsižvelgti į stiklo gamybos vaidmenį ir jos indėlį prisitaikant prie klimato kaitos bei ją švelninant.

5.12.4. Komitetas palankiai vertina Žiedinės ekonomikos veiksmų planą ir prašo, kad stiklas būtų visapusiškai pripažintas ilgalaikio naudojimo medžiaga, kuri mūsų ekonomikoje išlieka produktyvi, ir kad būtų visapusiškai remiamos iniciatyvos didinti stiklo žiediškumą.

5.12.5. Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinys: šis priemonių rinkinys buvo pristatytas šios nuomonės rengimo metu. Jame siūloma iš dalies pakeisti dvylika esamų pasiūlymų (Direktyvą dėl prekybos apyvartiniais taršos leidimais, Energijos mokesčių direktyvą, Atsinaujinančių išteklių energijos direktyvą ir t. t.) ir pateikiama keletas naujų pasiūlymų (pavyzdžiui, pasiūlymas dėl PADKM). Komitetas ragina Komisiją atidžiai įvertinti šio dokumentų rinkinio poveikį stiklo pramonei. Atsižvelgiant į daugelyje skirtingų sričių padarytų pakeitimų mastą, labai svarbu užtikrinti įvairių teisės aktų nuoseklumą ir išvengti galimų konfliktų. Dokumentų rinkiniu turėtų būti remiamas pramonės perėjimas prie kitokio energijos vartojimo modelio, kartu užtikrinant vienodas sąlygas konkurentams už ES ribų, kurie nepatiria tokių pačių su anglies dioksidu susijusių išlaidų.

Bruselis, 2021 m. spalio 21 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG